

УДК 378.37. 035.3:796

Колосовська Владлена Володимирівна
кандидат педагогічних наук, старший викладач
кафедри фізичного виховання
Білоцерківського національного аграрного університету
(Україна, Біла Церква), vlada-k74@ukr.net

Трофіменко Віра Олександрівна
старший викладач кафедри фізичного виховання
Білоцерківського національного аграрного університету
(Україна, Біла Церква), veravovk18@gmail.com

СУТНІСТЬ МОТИВАЦІЇ ЯК ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНОЇ ПРОБЛЕМИ ПРИ ОРГАНІЗАЦІЇ СПОРТИВНО-МАСОВОЇ РОБОТИ ЗІ СТУДЕНТАМИ ВИЩИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ

Колосовська В.В. Сутність мотивації як психолого-педагогічної проблеми при організації спортивно-масової роботи зі студентами вищих навчальних закладів.

Стаття присвячена дослідженню сутності мотивації як психолого-педагогічної проблеми при організації спортивно-масової роботи зі студентами вищих навчальних закладів. У праці подано базові поняття з досліджуваного питання, які надають змістовну характеристику терміну «мотивація». Розглянуті основні складові мотивації, що обумовлюють спрямованість та активність діяльності особистості. Аналізуються погляди провідних науковців щодо розкриття структури мотиваційного компоненту. Наголошується на важливості формування мотивації до навчальної та позанавчальної діяльності у студентів. Висвітлено необхідність ціннісного ставлення сучасної молоді до власного здоров'я. Розкривається роль мотивації при залученні студентів до участі у фізкультурно-оздоровчих та спортивно-масових заходах в умовах вищого навчального закладу.

Ключові слова: мотивація, студент, спортивно-масова робота, вищі навчальні заклади.

Постановка проблеми.

Організація фізкультурно-оздоровчої та спортивно-масової роботи є важливою складовою навчально-виховного процесу у вищих навчальних закладах при роботі зі студентами. Враховуючи те, що з кожним роком спостерігається негативна тенденція щодо погіршення стану здоров'я серед населення України, а також зниження рухової активності, пошук шляхів залучення студентів до різноманітних фізкультурно-спортивних заходів є вкрай необхідним для вирішення вищевказаної проблеми.

Зокрема, підготовка психологічно та фізично здорових фахівців має велике значення, оскільки є першочерговим чинником для формування здатності долати професійні труднощі та надає молодим фахівцям конкурентоспроможності на сучасному ринку праці. Потрібно враховувати і те, що студенти – це майбутні батьки, які, маючи власне позитивне бачення щодо занять фізичною культурою і спортом, виховуватимуть наступні покоління у дусі ціннісного ставлення до власного здоров'я.

Успішність вирішення проблеми активізації рухового режиму сучасної молоді залежить від багатьох факторів. Велика кількість наукових напрацювань у педагогічній літературі вказує на те, що отримання позитивного результату в будь-якому виді діяльності передбачає наявність стійкої мотивації.

У «Психолого-педагогічному словнику», упорядником якого є Є.С. Рапацевич, зазначається, що до теперішнього часу ще не створено такої теорії мотивації, яка не була б суперечливою і охоплювала б сферу її основних фундаментальних і прикладних проблем [11, с. 440].

Тому виникла необхідність вивчення проблеми мотивації при організації спортивно-масової роботи зі студентами вищих навчальних закладів.

Теоретико-методичні засади організації фізичного виховання у вищих навчальних закладах досліджували В.Е. Білогур, А.І. Драчук, Г.Є. Іванова, Н. Завидівська, Л.М. Остапчук, В.Г. Присенко.

Проблему ціннісного ставлення до фізичного виховання і спорту розглядали у своїх працях І.Ю. Карпюк, Є.П. Козак, О.Ю. Марченко, А.О. Федірко.

Формування мотивації у студентів до занять фізичною культурою вивчали Н.Л. Корж, К.Г. Ніколаєв, І.С. Овчарук, С.В. Романчук, С.А. Скиба.

Метою роботи є аналіз базових понять з питання сутності мотивації при організації спортивно-масової роботи зі студентами вищих навчальних закладів.

Основні завдання дослідження:

1. Висвітлити питання теоретичного визначення понять дослідження.
2. Проаналізувати праці провідних науковців щодо проблеми сутності мотивації при організації спортивно-масової роботи зі студентами вищих навчальних закладів.

Аналіз словників, проведений для детального визначення сутності поняття «мотивація», свідчить про наявність різних тлумачень досліджуваного терміну. Так, поняття «мотивація» (англ. Motivation) визначають як: «1) систему доказів, аргументів на користь чого-небудь; 2) психофізіологічний сигнал, що збуджує відділи мозку і спонукає тварин, людей до задоволення своїх потреб» («Новий словник іншомовних слів: близько 40 000 сл. і словосполучень», авторами якого є Л.І. Шевченко, О.Н. Ніка, О.І. Хомяк, А.А. Демянюк) [7, с. 402]; систему «спонукань, які зумовлюють активність організму і визначають її спрямованість» («Психологічна енциклопедія», автором-упорядником якої є О.М. Степанов) [10, с. 212]; 1) спонуки до діяльності, пов'язані із задоволенням потреб суб'єкта; 2) наочно-спрямовану активність певної сили; 3) спонукаючий і визначаючий вибір спрямованості діяльності на предмет (матеріальний або ідеальний), задля якого вона здійснюється;

4) усвідомлювану причину, що лежить в основі вибору дій і вчинків особи («Психолого-педагогічний словник», упорядником якого є Є.С. Рапацевич) [11, с. 440]; «усвідомлювані або неусвідомлювані психічні фактори, що спонукають індивіда до здійснення певних дій і визначають їхню спрямованість та цілі» («Психологічний тлумачний словник», автором якого є В.Б. Шапар) [17, с. 219]; «спонукання до діяльності людини, пов'язане із задоволенням певних потреб; сукупність внутрішніх психологічних умов, що спричиняють і спрямовують людські дії та вчинки і керують ними» («Соціолого-педагогічний словник», під редакцією В.В. Радули) [15, с. 146]; систему «мотивів або стимулів, яка спонукає людину до конкретних форм діяльності або поведінки» («Український педагогічний словник», автором якого є С.У. Гончаренко) [4, с. 217].

Як бачимо, механізм виникнення мотивації залежить, насамперед, від психофізіологічних та соціальних факторів, які можуть бути більш або менш значущими для особистості.

У «Соціолого-педагогічному словнику», під редакцією В.В. Радули, вказується, що «мотивація – це процес дії мотиву: поєднання стійких мотивів при наявності панівного, що виражає, уособлює спрямованість особистості, ціннісні орієнтації, які визначають її діяльність» [15, с. 146].

Для визначення основних складових мотивації як вирішального чинника активності особистості був проведений аналіз психолого-педагогічної літератури.

М. Чобітко зазначає, що «найчастіше мотивацією в педагогіці називають систему мотивів діяльності особистості, які свідомо визначають лінію її поведінки [16, с. 138].

У своїх працях Л.Н. Прогонюк і Л.Н. Мустафіна стверджують, що поняття «мотивація» використовується в сучасній психології у двоякому сенсі: визначає систему чинників, що детермінують поведінку, і як характеристика процесу, що стимулює і підтримує поведінкову активність на певному рівні [9, с. 15]. Науковці вказують, що мотивація пояснює

цілеспрямованість дії, організованість і стійкість діяльності, направленої на досягнення певної мети [9, с. 15].

М.В. Савчин звертає увагу на те, що «у зарубіжній психології мотивації здійснюється пошук зв'язків між раціональними, мотиваційними та поведінковими аспектами складного психічного як цілого. Зокрема, вважається, що мотивація має як особистісні, так і ситуативні детермінанти» [12, с. 41]. Автор зазначає, що «у вітчизняній психології дослідження мотивації традиційно обмежувалися вивченням особистісного аспекту. Нині вже є очевидним той факт, що мотивація – це процес, який пов'язує в єдине ціле особистісні та ситуативні параметри на шляху регуляції поведінки» [12, с. 41].

О.Ю. Малозьомов вказує, що поведінка, діяльність людини і навіть його окремі вчинки полімотивовані, тобто завжди є комплекс мотивацій і мотивів, доповнюючих один одного [6, с. 17-18]. Автор зазначає, що група соціальних мотивацій найскладніша і сама по собі спірна, але загальною властивістю соціальних мотивацій є те, що всі вони пов'язані з усвідомленою і цілеспрямованою діяльністю людини, яка прагне досягнення поставленої нею самою або заданої ззовні певної мети [6, с. 17-18].

Ж.В. Арушанян акцентує увагу на тому, що позитивна мотивація студентів до вивчення конкретних дисциплін і організація їх самостійної пізнавальної діяльності є однією з умов успішного формування навчальних умінь [1, с. 15].

Опрацьовані літературні джерела свідчать, що результативність діяльності залежить від мотивації. Для студентської молоді характерною є наявність широкого кола спілкування, що є визначальним чинником формування певних уподобань щодо організації дозвілля у позанавчальний час. Вплив соціального середовища, у яке потрапляє сучасна молодь, не однозначний. Для запобігання негативним тенденціям виникає необхідність залучення студентів до різноманітних форм активного

відпочинку, що, в свою чергу, сприяє вмотивованій популяризації та активізації здорового способу життя. При проведенні спортивно-масових заходів, безумовно, потрібно враховувати безпосередні інтереси та нахили учасників. Таким чином, ми бачимо, що мотиваційний компонент займає пріоритетне місце як при формуванні професійно-орієнтованих знань і умінь, так і при організації позанавчальної діяльності.

М.Я. Виленський стверджує, що «головним у структурі фізичної культури студента є мотиваційний компонент. Виникаючи на основі потреб, мотиви визначають спрямованість особистості, стимулюють і мобілізують її на прояв активності» [3, с. 2-5].

Л.О. Петухова вважає, що мотиваційний компонент включає в себе «наявність сформованості духовних, морально-етичних, матеріальних, пізнавальних потреб та інтересів, а також вольових якостей і спрямованість на творчість» [8, с. 21].

На думку А.В. Степанко, «мотиваційний компонент є підґрунтям, у його основі лежить позитивне ставлення до навчання, стійкий інтерес до освітнього процесу, потреба використовувати набуті знання, уміння й навички у майбутній професійній діяльності» [14, с. 7-8].

С.О. Сичов вказує, що «мотиваційний компонент дає можливість саморегуляції діяльності студентів, у результаті чого розвиваються психолого-мобілізаційні процеси, здатність керувати ними, формуються цінності фізичної культури, мотивації до використання фізичних вправ, уміння будувати й реалізовувати індивідуальну програму збереження і зміцнення здоров'я, розраховану на ближню, середню і далеку перспективу» [13, с. 324].

На думку В. Лесика, «емоційний та мотиваційний компоненти перетворюють професійний інтерес на стимул, який дозволяє людині свідомо й емоційно включатися в навчально-виховний процес, відображаючи особистісні потреби, мотиви, інтереси, цінності» [5, с. 137].

О.В. Білостоцька стверджує, що «ціннісно-мотиваційний компонент

утворює основу для реалізації інших компонентів» [2, с. 98]. Автор вказує, що «цей компонент охоплює духовні, морально-етичні, матеріальні, пізнавальні потреби та інтереси, систему переконань і ціннісних орієнтацій особистості щодо сутності й мети майбутньої професійної діяльності як запоруки власної самореалізації та саморозвитку; зацікавленість науково-дослідною роботою як важливим джерелом фахових потреб та зростання творчого потенціалу...» [2, с. 98-99].

Погляди провідних науковців доводять, що мотиваційний компонент має широку структуру, в якій важливе місце займає ціннісна та емоційна сфера особистості. Спираючись на вищезазначені складові, зауважимо, що спортивно-масові заходи мають бути насичені яскравою видовищністю, що, в свою чергу, надасть змогу зацікавити студентську молодь, а також створити умови для самореалізації студента як організатора, учасника змагань або групи підтримки. Такий підхід сприятиме виникненню позитивного ставлення до фізкультурно-оздоровчих та спортивно-масових заходів, що є необхідною передумовою формування мотивації.

Висновки.

1. У результаті проведеного дослідження було виявлено, що мотивація є рушійною силою активності людини, яка виникає на основі усвідомлених або неусвідомлених психофізіологічних та соціальних факторів, що мають різний ступінь важливості для особистості.

2. Аналіз психолого-педагогічної літератури показав, що для підвищення ефективності навчально-виховного процесу є необхідним формування мотиваційного компоненту, який стане першоосновою успішної реалізації завдань навчальної та позанавчальної роботи зі студентами.

3. Створення позитивного мотиваційного підґрунтя потребує комплексного підходу, який передбачає врахування інтересів, потреб та уподобань кожного студента при організації фізкультурно-оздоровчої та спортивно-масової роботи.

Використана література:

1. Арушанян Ж. В. Формирование учебных умений как фактор подготовки выпускника / Ж. В. Арушанян // Профессиональное образование. – 2004. – № 1. – С. 15.
2. Білостоцька О. Готовність майбутніх учителів до науково-дослідної роботи / О. В. Білостоцька // Вісник Львівського державного університету / за ред. Кошманової Т. С. – (Серія педагогічна). – Львів, 2009. – Випуск XXV (3). – С. 96-102.
3. Виленський М. Я. Студент як суб'єкт фізичної культури / М. Я. Виленський // Теорія і практика фізичної культури. – К. : 1999. – №2(10). – С. 2-5.
4. Гончаренко С. У. Український педагогічний словник / С. У. Гончаренко. – Київ : Либідь, 1997. – 376 с.
5. Лесик В. Формування основ педагогічної майстерності як передумова розвитку професійної майстерності вчителя початкової школи / В. Лесик // Школа першого ступеня : теорія і практика : [збірник наукових праць] / Переяслав-Хмельницький державний педагогічний університет імені Григорія Сковороди. – Переяслав-Хмельницький, 2007. – Вип. 22-23. – С. 134-144.
6. Малозёмов О. Ю. Мотивация физкультурно-оздоровительной деятельности учащихся в контексте жизненных реалий / О. Ю. Малозёмов // Физическая культура : воспитание, образование, тренировка. – 2005. – №2. – С. 17-22.
7. Новий словник іншомовних слів : близько 40 000 сл. и словосполучень / Л. І. Шевченко, О. Н. Ніка, О. І. Хомяк, А. А. Демянюк : [за ред. І. Шевченко]. – К. : АРІЙ, 2008. – 672 с.
8. Петухова Л. Готуємо вчителя для національної школи / Любов Петухова // Початкова школа. – 1997. – № 4. – С. 7-8.
9. Прогонюк Л. Н. Исследование мотивации достижения в условиях спортизированного физического воспитания в

общеобразовательной школе / Л. Н. Прогонюк, Л. Н. Мустафина // Физическая культура : воспитание, образование, тренировка. – 2002. – №1. – С. 15-16.

10. Психологічна енциклопедія / [авт.-упоряд. О. М. Степанов]. – Київ : “Академвидав”, 2006. – 424 с.

11. Психолого-педагогический словарь / [сост. Е. С. Рапацевич]. – Минск : Современное слово, 2006. – 928 с.

12. Савчин М. В. Динаміка мотивації відповідальної поведінки особистості / М. В. Савчин // Педагогіка і психологія. – 1996. – № 4(13). – С. 39-49.

13. Сичов С. О. Методологічні проблеми прилучення студентської молоді до цінностей фізичної культури / С. О. Сичов // Теорія та практика фізичного виховання. – 2008. – № 1. – С. 318-325.

14. Степанко А. В. Мотивація як компонент готовності майбутніх учителів початкових класів до роботи з фізичного виховання школярів / А. В. Степанко // Фізичне виховання, спорт і культура здоров'я у сучасному суспільстві : зб. наук. пр. Волин. нац. ун-ту. ім. Лесі Українки : у 3 т. / уклад. А. В. Цьось, С. П. Козібродський. – Луцьк, 2008. – Т. 1. – С. 249-252.

15. Соціолого-педагогічний словник / [за ред. В. В. Радула]. – К. : “ЕксОб”, 2004. – 304 с.

16. Чобітко М. Професійне самовизначення майбутнього вчителя / М. Чобітко // Освіта і управління. – 2005. – Т. 8. – № 1. – С. 135-140.

17. Шапар В. Б. Психологічний тлумачний словник / В. Б. Шапар. – Х. : Прапор, 2004. – 640 с.

REFERENCES:

1. Arushanyan Zh. V. Formirovanie uchebnyih umeniy kak faktor podgotovki vyipusknika / Zh. V. Arushanyan // Professionalnoe obrazovanie. – 2004. – №1. – S. 15.

2. Bilostotska O. Hotovnist maibutnikh uchyteliv do naukovo-doslidnoi roboty / O.V. Bilostotska // Visnyk Lvivskoho derzhavnogo universytetu / za red. Koshmanovoi T. S. – (Seriiia pedahohichna). – Lviv, 2009. – Vypusk XXV (3). – S.96-102.

3. Vylenskyi M. Ia. Student yak subiekt fizychnoi kultury / M. Ia. Vylenskyi // Teoriiia i praktyka fizychnoi kultury. – K. : 1999. – №2(10). – S.2-5.

4. Honcharenko S. U. Ukrainskyi pedahohichnyi slovnyk / S. U. Honcharenko. – Kyiv : Lybid, 1997. – 376 c.

5. Lesyk V. Formuvannia osnov pedahohichnoi maisternosti yak peredumova rozvytku profesiinoi maisternosti vchytelia pochatkovoii shkoly / V. Lesyk // Shkola pershoho stupenia : teoriia i praktyka : [zbirnyk naukovykh prats] / Pereiaslav-Khmelnyskyi derzhavnyi pedahohichnyi universytet imeni Hryhoriia Skovorody. – Pereiaslav-Khmelnyskyi, 2007. – Vyp. 22-23. – S. 134-144.

6. Malozyomov O. Yu. Motivatsiya fizkulturno-ozdorovitelnoy deyatelnosti uchaschihsya v kontekste zhiznennyih realiy / O. Yu. Malozyomov // Fizicheskaya kultura : vospitanie, obrazovanie, trenirovka. – 2005. – № 2. – S. 17-22.

7. Novyi slovnyk inshomovnykh sliv : blyzko 40 000 sl. y slovopoluchen / L. I. Shevchenko, O. N. Nika, O. I. Khomiak, A. A. Demianiuk : [za red. I. Shevchenko]. – K. : ARII, 2008. – 672 s.

8. Pietukhova L. Hotuiemo vchytelia dlia natsionalnoi shkoly / Liubov Pietukhova // Pochatkova shkola. – 1997. – № 4. – S. 7-8.

9. Prohoniuk L. N. Yssledovanye motyvatsyy dostyzhenyia v uslovyakh sportyzyrovannoho fyzycheskoho vospytanyia v obshcheobrazovatelnoi shkole / L. N. Prohoniuk, L. N. Mustafyna // Fyzycheskaia kultura : vospytanye, obrazovanye, trenyrovka. – 2002. – № 1. – S. 15-16.

10. Psykholohichna entsyklopediia / [avt.-uporiad. O. M. Stepanov]. – Kyiv : “Akademvydav”, 2006. – 424 s.

11. Psykholoho-pedahohycheskyi slovar / [sost. E. S. Rapatsevych]. – Mynsk : Sovremennoe slovo, 2006. – 928 s.

12. Savchyn M. V. Dynamika motyvatsii vidpovidalnoi povedinky osobystosti / M. V. Savchyn // Pedahohika i psykholohiia. – 1996. – № 4(13). – S. 39-49.

13. Sychov S. O. Metodolohichni problemy prylyuchennia studentskoi molodi do tsinnosti fizychnoi kultury / S. O. Sychov // Teoriia ta praktyka fizychnoho vykhovannia. – 2008. – № 1. – S. 318-325.

14. Stepanko A. V. Motyvatsiia yak komponent hotovnosti maibutnykh uchyteliv pochatkovykh klasiv do roboty z fizychnoho vykhovannia shkolariv / A. V. Stepanko // Fizyчне vykhovannia, sport i kultura zdorovia u suchasnomu suspilstvi : zb. nauk. pr. Volyn. nats. un-tu. im. Lesi Ukrainky : u 3 t. / uklad. A. V. Tsos, S. P. Kozibrodskyi. – Lutsk, 2008. – T. 1. – S. 249-252.

15. Sotsioloho-pedahohichnyi slovnyk / [za red. V. V. Radula]. – K. : “EksOb”, 2004. – 304 s.

16. Chobitko M. Profesiine samovyznachennia maibutnoho vchytelia / M. Chobitko // Osvita i upravlinnia. – 2005. – T. 8. – № 1. – S. 135-140.

17. Shapar V. B. Psykholohichni tlumachnyi slovnyk / V. B. Shapar. – Kh. : Prapor, 2004. – 640 s.

Колосовская В.В. Сущность мотивации как психолого-педагогической проблемы при организации спортивно-массовой работы со студентами высших учебных заведений

Статья посвящена исследованию сущности мотивации как психолого-педагогической проблемы при организации спортивно-массовой работы со студентами высших учебных заведений. В работе представлены базовые понятия по исследуемому вопросу, которые дают содержательную характеристику термина "мотивация". Рассмотрены основные составные мотивации, которые обуславливают направленность и

активность деятельности личности. Анализируются взгляды ведущих ученых относительно раскрытия структуры мотивационного компонента. Отмечается важность формирования мотивации к учебной и внеучебной деятельности у студентов. Отражена необходимость ценностного отношения современной молодежи к собственному здоровью. Раскрывается роль мотивации при привлечении студентов к участию в физкультурно-оздоровительных и спортивно-массовых мероприятиях в условиях высших учебных заведений.

Ключевые слова: *мотивация, студент, спортивно-массовая работа, высшие учебные заведения.*

Kolosovska V.V. The essence of motivation as psychological and pedagogical issue for organizing undergraduate students' mass sports activities

This article is devoted to investigating the essence of motivation as psychological and pedagogical issue for organizing undergraduate students' mass sports activities. The article presents the fundamental notions of the issue under investigation that provide a profound explanation of the term 'motivation'. It studies the main components of motivation that determine the direction and intensity of person's activities. It analyses the views of leading scientists on revealing the structure of the motivational component. It points out the importance of building students' motivation to study and cognize. It shows the necessity for today's young people to cultivate appreciative attitude to their health. It shows the role of motivation in involving students to participate in health and fitness and mass sports events in higher education institutions.

Key words: *motivation, student, mass sports activities, undergraduate*